

הפקולטה למדעי הרוח

המחלקה למדע המידע
כנס מידע, חברה ותעשייה 2018

יום רביעי ה 13 ליוני אולם בק

כנס לכבוד פרישתה של ד"ר סילביה שנקולבסקי לגמלאות

9.30 התכנסות והרשמה

10.00 דברי פתיחה וברכה

פרופ' נועה אהרוני ראשת המחלקה למדע המידע

פרופ' שפרה ברוכסון ארביב- מארגנת הכנס

ד"ר סילביה שנקולבסקי

10.30- מושב ראשון

יו"ר – ד"ר גילה פריבור

מדע המידע: היבטים ניהוליים, אתיים ופסיכולוגיים –

בתעשייה, במגזר הפרטי ובמרחב הציבורי

11.00-10.30

ד"ר אולגה גולדין

מרכז מידע בתעשייה- מאפיינים ואתגרים

בעידן בו המידע נראה זמין לכולם ישנה חשיבות רבה בהבנה מה הוא הערך המוסף של מידענים וספרנים בארגונים עסקיים. תפקידו של מרכז מידע בארגון - לתמוך בהצלחה העסקית והמקצועית של הארגון, ללוות את כל התהליכים שתומכים ביעדי הארגון, לספק מידע רלוונטי בזמן הנכון לכל רמות המנהלים והמומחים, להבטיח את האיכות והאמינות של מקורות המידע, לחסוך זמן יקר של עובדי הארגון ולסייע בתהליך קבלת ההחלטות.

הידע והכישורים של אנשי מידע נדרשים כדי לבצע את התפקיד המסורתי באיתור, ארגון והפצה של המידע. אך מעבר לכך הכישורים נדרשים לתפקידים ופעילויות לא שגרתיות שמידענים בכל העולם היום נכנסים לתוכם בניהול תוכן, תמיכה במחקר ופיתוח, תהליכי דיגיטציה והרבה תחומים אחרים. בתפקידם של מידענים בארגונים להוביל הקמת מדיניות מידע, לשמור על נושא זכויות היוצרים ורישיונות ועוד. אך החשוב ביותר - להיות כל הזמן עם יד על הדופק בקשר לשינויים והתפתחויות גם בתחום המקצועי של המידענות וגם בתחום הפעילות של הארגון בו הם עובדים.

ד"ר אולגה גולדין היא מנהלת מערך הספריות והמידע באוניברסיטת בר אילן ומרצה בתחום מידענות וניהול מידע. בעלת ניסיון רב בניהול מרכז מידע וספרייה גם באקדמיה וגם בתעשייה. במשך 20 שנה היא ניהלה את מרכז המידע בחברת אי.סי.אי. טלקום.

11.25-11.00

פרופ' שפרה ברוכסון ארביב

חוק, אינפואטיקה והמידען במגזר הפרטי

תקציר המידען המודרני נתקל לא אחת בבעיות אתיות וחוקיות. בעיות אלה בולטות בשאלות כמו: זכויות יוצרים, מידע חסוי, מידע לא אמין, מידע לא מעודכן ועוד. הבעיות האתיות החוקיות בחברה דיגיטאלית ידועות כבר למחוקק אך החקיקה בעניין היא התחלתית ואין עדיין קוד התנהגות אתי המקובל על קהילת המידענים והמשתמשים. ניצנים ראשונים של חקיקה בארץ ניתן לראות ב: "חוק חופש המידע" "חוק הספאם" ו"מספר תקדימים בנושא "פרטיות" ו"לשון הרע". למעשה ללא הבנת הבעיות החוקיות והאתיות במיוחד במגזר הפרטי המידען חשוף לתביעות ולהאשמות. בתחום מדעי המידע עולה כבר יותר משני עשורים הנושא האתי הבעייתי של החדשנות הדיגיטלית ע"י פילוסופים וחוקרי מידע. ויש ארגוני מידענים פרטיים שכבר יש להן קוד אתי למידענים. בהרצאה זו נחשוף את הבעייתיות של המידענים, שלעיתים הם אינם מודעים אליה, ונציג מערכת אפשרית של תמיכה אתית ומשפטית.

פרופ. שפרה ברוכסון ארביב-פרופ' מן המניין במחלקה למדע המידע לשעבר דיקן הפקולטה למדעי הרוח תחומי מחקרה: היבטים היסטוריים חברתיים וחוקיים של טכנולוגיות מידע ומקורות ידע. בעלת פרס שז"ר על ספרה "ספרים וקוראים" (תשנ"ג), פיתחה את הענף של "מידע חברתי" בספרה (1996) *social information science* ובמאמרים נוספים. עוסקת בשנים האחרונות גם בחקר הסוגיות האתיות של חברת המידע. חברה במערכות של כתבי עת וארגונים בין לאומיים.

11.45-11.25

ד"ר עופר ברגמן

המחיר הקוגניטיבי של שדרוגים

שדרוגי תוכנה הם תופעה נפוצה וכל מי שמשתמש בטכנולוגיה לאורך זמן חווה אותם. השדרוגים עשויים להביא לתועלות ברורות, וישנם משתמשים אשר מחכים להם בכיליון עיניים. אולם עבור משתמשים אחרים השדרוגים מהווים מעמסה לא נעימה. לשדרוגים יש מחיר, הם מכריחים אותנו להכיר מחדש את הגרסה החדשה אחרי שכבר שלטנו היטב בגרסה הקודמת. בהרצאה אתחיל בסקירה של מאמרים המראים שבאופן כללי משתמשים מתעבים שדרוגים. לאחר מכן אציג מסגרת חדשה להבנת המחיר של שדרוגים תוך שימוש

במושגים שתוקפו במשך עשרות שנות מחקר של פסיכולוגיה קוגניטיבית: אוטומציה קוגניטיבית, העברה שלילית (negative transfer), מפות קוגניטיביות ומוקד שליטה. למרות ששדרוגים חיוניים להתפתחות הטכנולוגיה, ההרצאה תפנה את המבט על המחירים שהם גובים, מהם יצרני התוכנה נוטים להתעלם.

ד"ר עופר ברגמן הוא מרצה בכיר במחלקה למדע המידע באוניברסיטת בר-אילן. תחומי המחקר העיקריים שלו הם ממשק אדם-מחשב וניהול מידע אישי. לאחרונה הוא הוציא עם פרופ' סטיב וויטיקר ספר בשם *The Science of Managing Our Digital Stuff* אשר יצא בהוצאת MIT Press.

11.55-11.45 שאלות

12.15-11.55 - הפסקה וכיבוד

12.15 - מושב שני

יו"ר - ד"ר גני ברונשטיין

**מדע המידע בשרות מדעי היהדות ומערכות החינוך
הישראלי**

12.35-12.15

ד"ר סיגל חסון

דילמות ערכיות של מורים בהנגשת ספרי הקריאה לתלמידים בבית הספר היסודי

במגזר הממלכתי דתי

תרומתם של ספרי הקריאה להרחבת ידע העולם של התלמידים, העשרת אוצר המילים ברורה להורים ולמורים ונתמכת במחקרים רבים. מורים מודעים לתרומתם של ספרי הקריאה לבניית הזהות האישית, הלאומית והערכית של התלמידים אך מהם הכלים המקצועיים הנכונים? באלו ספרים לבחור? מיהו הבוגר שאליו הם מכוונים? אלו שאלות שלמרות חשיבותן הרבה ליחיד ולחברה לא תמיד ברור מהי התשובה ולכן המורים נושאים עיניים לבעלי התפקידים במשרד ולהנהלת החמ"ד כמקור סמכות שיתוו את הדרך הנכונה להתמודדות עם הסוגיה. ההרצאה, המבוססת על עבודת דוקטורט שנכתבה בהנחייתה של פרופסור שפרה ברוכסון ארביב במחלקה ללימודי מידע באוניברסיטת בר אילן, תסקור את

הדילמות איתם מתמודדים המורים ואת מערכת היחסים בין ההורים, המורים והנהלת החמ"ד מסביב לסוגיות אלו. במהלך ההרצאה יחשפו השומעים למורכבות הקיימת במערכת החינוך הישראלית ולדרכים שבעזרתן בוחרים המורים להתמודד עם הסוגיות המורכבות וכיצד להתמודדות עם בחירת ספר הקריאה משפיעה על מערכת היחסים במשולש מורים- הורים והנהלת החמ"ד.

ד"ר סיגל חסון היא מרצה במכללה האקדמית בית ברל ושותפה להכשרת פרחי ההוראה וחברת צוות המפמ"ר להוראת עברית בקדם יסודי וביסודי במזכירות הפדגוגית ומזה 18 שנים מלווה מורים וצוותים חינוכיים בפיתוח המקצועי בתחום הוראת העברית בבית הספר היסודי.

13.05-12.35

ד"ר דן בוכניק וד"ר אפרים מרגלית

אתרי שו"ת ברשת כבבואה של החברה הדתית-לאומית

אתרי שאלות ותשובות הלכתיים זכו לפריחה בשני העשורים האחרונים. אתרי השו"ת בחברה הדתית-לאומית ביטאו את המהפכה החברתית והתרבותית העוברת על מגזר זה ויש שיאמרו שאף חוללו מהפכה זו. האתרים, בשונה מספרות השו"ת הקלאסית, הציפו בצד השאלות ההלכתיות גם דילמות אישיות ומשפחתיות וקושיות לימודיות ושינו את היחס בין השואל למשיב. ההרצאה מבוססת על ניתוח תוכן של מאות אלפי שאלות ותשובות משלושת אתרי השו"ת המרכזיים של החברה הדתית-לאומית המשקפים עשור וחצי של פעילות. בהרצאה ננסה לתאר את פניה של החברה הדתית-לאומית כפי שהם משתקפים בעולם השו"ת: מבחינת השואלים והשאלות - נעמוד על ההיבטים המגדריים של השואלים וננתח את נושאי השאלות המעסיקות את החברה. מבחינת המשיבים והאתרים - נציג את הפעילות של המשיבים הבולטים, נעמוד על ההבדלים בין העדות ובין הזרמים השונים מהליברלים ועד לחרד"לים ולחרדים ונברר את מקומן של הנשים המשיבות.

ד"ר דן בוכניק הוא מרצה בכיר במרכז האקדמי לב ומשמש כראש החוג למדעי המחשב. כמו כן, מרצה במחלקה למדע המידע באוניברסיטת בר אילן במסלול של טכנולוגיות אינטרנט. מחקריו האחרונים עוסקים בין היתר בסוגיות של אבטחת מידע, למידת מכונה ואופטימיזציה של תהליכים.

ד"ר אפרים מרגלית הוא דוקטורנט במחלקה ללימודי מידע. הדיסרטציה "אתרי השו"ת בחברה הדתית-לאומית – שינויים ומגמות" נמצאת בשיפוט. עוסק כארבעה עשורים במחשוב ומתמחה בבלשנות חישובית.

בניית רשת חברתית חוצת-דורות עבור חכמי עם ישראל

בניה וניתוח של רשתות חברתיות עבור דמויות היסטוריות הפכה לאחרונה לגישה פופולרית בהיסטוריה ופרוסופוגרפיה, סוציולוגיה ומדעי הרוח הדיגיטליים. יתרונה של גישה זו הוא במתן מבט גלובלי וניתוח מתמטי וסטטיסטי אוטומטי עבור קורפוסים היסטוריים גדולים. גישה זו תאפשר לחוקרים מסוגלות לרכישת ידע רב שלא מתאפשר אפילו במחקר ידני מקיף. הספרות היהודית במקרא ובחז"ל הינה מקור עשיר לחוכמה עתיקה ולמורשת תרבותית. ספרות זו כוללת מספר רב של אישים כגון: נביאים, מנהיגים פוליטיים ודתיים, חכמים, תנאים, אמוראים ודמויות היסטוריות אחרות. למרות שאנשים אלו היו מפוזרים בכל העולם וחיו בתקופות זמן שונות, הם היו מאוחדים וקשורים על ידי פרשנות שלאותם טקסטים – התנ"ך, המשנה והתלמוד. אחד המאפיינים העיקריים של ספרות חז"ל הוא הוויכוחים בין החכמים. דיונים אלו מכילים מגוון של קשרי גומלין בין החכמים כגון סתירה, הסכמה, ציטוט, הערה ופרשנות. בנוסף, בחלק מהמקרים מופיעים בטקסטים קשרי משפחה, קרבה, ידידות וקשרי מורה-תלמיד בין חכמים שונים. במקרים שלא מופיעים, ניתן לעיתים לחלץ קשרים אלו מן המחקר המסורתי. מטרת פרויקט מחקר המוצג בהרצאה זו היא להציע וליישם מתודולוגיה היברידית חדשה כדי לבנות באופן אוטומטי רשת חברתית חוצת דורות עבור חז"ל. רשת זו תשמש לחקר התפתחותה של המחשבה היהודית על ידי ניתוח של יחסי גומלין בין החכמים לאורך זמן, השלמת נתונים חסרים אודות באמצעות הסקת מסקנות מבוססות רשת ומענה לשאלות מחקר רבות ומעניינות הקשורות אליהם. זהו מחקר בינתחומי המשלב מתודולוגיות של מדעי המחשב, מדע המידע, מחקרים של מדעי הרוח ובמיוחד מחקרים של טקסטים יהודיים. מתודולוגית המחקר שנשתמש בה תשלב דיגיטציה של חומר על חכמי ישראל מן הספרות הנרחבת של המחקר המסורתי, בשילוב עם טכנולוגיות מתקדמות בתחום עיבוד שפה טבעית ולמידת מכונה – לשם אחזור שמות החכמים והיחסים ביניהם מהטקסט, ושיטות של מיקור המונים – לצורך אימות ופרשנות של נתונים שחולצו אוטומטית מכתבי היד במחקר המסורתי. הגישה לרשת ולנתונים שלה תהיה זמינה כחלק ממערכת אנליטית מבוססת ווב בשם SageBook (FaceBook עבור חכמי ישראל) לצורך תחקור הרשת, ניתוח וכרייה באמצעות מספר ממשקי משתמש גרפיים. הנתונים ההיסטוריים ברשת יהיו נגישים לחוקרי מדעי הרוח והיהדות, וישפרו וירחיבו את יכולות המחקר שלהם.

ד"ר גילה פריבור היא מרצה בכירה במחלקה למדע המידע באוניברסיטת בר-אילן. תחומי המחקר העיקריים שלה הם: ההיסטוריה של הספר העברי, ארגון מידע, מטה-דאטה, טכניקות ביבליוגרפיות, Digital Humanities. היא עורכת שותפה של כתב העת "עלי ספר": מחקרים בביבליוגרפיה ובתולדות הספר העברי המודפס והדיגיטלי.

ד"ר מעיין ז'יטומירסקי-גפת היא מרצה במחלקה למדע המידע באוניברסיטת בר-אילן.
תחומי המחקר העיקריים שלה הם: טכנולוגיות סמנטיות, בניית אונטולוגיות, ארגון מידע,
עיבוד שפה טבעית ומדעי הרוח הדיגיטליים.

13.35-13.25

שאלות

דברי סיכום-פרופ' שפּרה ברוכסון ארביב